

СТАСЮК О. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДИСФЕМІЯ ЯК ЗАСІБ ДИСКРЕДИТАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ОПОНЕНТІВ *(на матеріалі парламентських текстів ФРН та Швеції)*

У статті розглядається використання дисфемістичних позначень учасниками парламентської комунікації ФРН та Швеції з метою дискредитації політичних опонентів. Аналізуються комунікативні прийоми дискредитації, що реалізуються насамперед за допомогою дисфемізмів.

Ключові слова: дискредитація, дисфемія, парламентська комунікація, репліки з місця.

В статье рассматривается использование дисфемистических обозначений участниками парламентской коммуникации ФРГ и Швеции с целью дискредитации политических оппонентов. Анализируются коммуникативные приемы дискредитации, которые реализуются прежде всего при помощи дисфемизмов.

Ключевые слова: дискредитация, дисфемия, парламентская коммуникация, реплики с места.

The article considers the use of dysphemisms by the participants of the parliamentary communication of Germany and Sweden for discreditation of political opponents. Communicative techniques that are implemented by using dysphemisms are analyzed.

Key words: dysphemie, parliamentary communication, discreditation, interruptions.

Комунікативна боротьба в парламентських установах спонукає мовців до використання оцінних мовних засобів, до яких належать, зокрема, евфемізми та дисфемізми. На відміну від евфемії, явище дисфемії на сьогодні залишається практично не дослідженим. Лише останнім часом з'явилася низка вітчизняних та зарубіжних праць, у яких розглядаються дисфемізми [напр. 1–5]. Саме поняття дисфемізм визначається як інвектива, що ґрунтується на гіперболізації негативної ознаки або заміні позитивного оцінного знака на негативний з метою принизити ворога, сформуванню сприйняття об'єкта як підозрілого та небажаного, викликати до нього ворожість, відразу або ненависть [2].

Парламентські дебати є однією з комунікативних сфер, у якій використання дисфемістичних позначень набуває значного поширення. Попри це, досі практично відсутні праці, у яких розглядалося б функціонування дисфемізмів у цій сфері спілкування. Необхідність заповнити цю прогалину зумовлює **актуальність** проведеного дослідження.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей використання дисфемії в парламентській комунікації як засобу дискредитації

політичних опонентів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше здійснюється систематичний аналіз функціонально-прагматичних властивостей дисфемії в парламентському спілкуванні.

Об'єктом дослідження є дисфемізми, що репрезентують парламентську комунікацію ФРН та Швеції.

Предметом дослідження є функціонально-прагматичні особливості використання дисфемізмів у комунікації парламентських установ Німеччини та Швеції.

Матеріалом дослідження є дисфемізми, що відібрані методом суцільної вибірки з широкого спектру парламентських текстів, що репрезентують комунікативну діяльність бундестагу Німеччини та риксдагу Швеції, зокрема таких як промови депутатів на пленарних засіданнях, промови урядовців у парламенті, репліки з місця на пленарних засіданнях тощо. Тексти, з яких здійснювалася вибірка, охоплюють період 2008–2009 років.

Дисфемістична дискредитація політичних опонентів може здійснюватися декількома способами.

По-перше, у парламентській комунікації ФРН та Швеції використовується дискредитація політичних опонентів шляхом їхнього безпосереднього дисфемістичного позначення. Такий спосіб дискредитації відзначається значною гостротою, оскільки в цьому разі встановлюються безпосередні асоціативні зв'язки між політичними опонентами та негативними явищами, на основі яких побудовані дисфемістичні позначення. Такі дисфемізми найчастіше вживаються у парламентській комунікації ФРН депутатами опозиційних фракцій, а об'єктами дисфемістичного перейменування найчастіше виступають члени уряду:

Frank-Walter Steinmeier (SPD): Vor ein paar Monaten haben Sie uns ein Liberales Sparbuch auf den Tisch geknallt, und jetzt sind Sie der Schuldenmacher der Nation [6:41].

У цьому прикладі лідер найбільшої опозиційної фракції СПН Франк-Вальтер Штайнмайер використовує дисфемізм *Schuldenmacher der Nation* на позначення міністра закордонних справ ФРН Гідо Вестервелле.

Jürgen Trittin (Bündnis 90/Die Grünen): Damit man diese Klientelpolitik für Besserverdienende durchsetzen kann, für all das hat die FDP alle anderen

Inhalte geopfert: Die Abschaffung der Wehrpflicht findet nicht statt. Die Abschaffung der Onlinedurchsuchung findet nicht statt. Die Abschaffung des Entwicklungshilfeministeriums – dies ist eine falsche Forderung – findet nicht statt. Dirk Niebel ist jetzt sein eigener Abwicklungsminister [6:55].

Тут дисфемізм *sein eigener Abwicklungsminister* використовується на позначення міністра Дірка Нібеля.

Цей самий дисфемізм використовується і в наступному прикладі вже представником іншої опозиційної фракції:

Ute Koczy (Bündnis 90/Die Grünen): Herr Niebel, als Abwicklungsminister in aller Munde, steht im Rampenlicht der Öffentlichkeit und hat ein Ministerium vor sich, das er noch gar nicht kennt und das er nicht einschätzen kann [6:96].

Дисфемізми використовуються також на позначення груп політичних опонентів:

Wolfgang Gehrcke (Die Linke): Frau Präsidentin! Verehrte Kolleginnen und Kollegen! Ich gebe zu, dass der Blick auf die Regierungsbank, so wie sie heute aussieht, gewöhnungsbedürftig ist. Ich möchte bezweifeln, dass ich mich gerne daran gewöhne. Ich gebe auch zu, dass der Blick auf die drei Minister, die jetzt zusammen Außenpolitik betreiben wollen, aber auch die Töne, die sie von sich gegeben haben, mehr als gewöhnungsbedürftig sind. Wir werden uns daran nicht gewöhnen.

(Beifall bei der Linken)

Dieses Trio infernale wird die Politik in Deutschland nicht auf diese Art und Weise umgestalten können.

(Hellmut Königshaus (FDP): Sie bleiben deutlich unter Ihrem Niveau!) [6:87].

Використовуються також дисфемістичні позначення окремих партій та їхніх об'єднань:

Frank-Walter Steinmeier (SPD): Herr Präsident! Liebe Kolleginnen und Kollegen! Union und FDP – da sitzt es nun, das selbsternannte Traumpaar der deutschen Politik. Auf alles war dieses Traumpaar vorbereitet, nur nicht auf gemeinsames Regieren. Diese Kleinigkeit haben sie vergessen [6:39].

У цьому прикладі дисфемізм *das selbsternannte Traumpaar der deutschen Politik* використовується на позначення партій, що утворили правлячу коаліцію.

Поряд з дисфемізмами за допомогою яких здійснюється

дискредитація політиків, що перебувають при владі, у парламентській комунікації використовуються також дисфемізми, метою вживання яких є дискредитація опозиційних політиків:

Jürgen Trittin (Bündnis 90/Die Grünen): Sie haben sich hier in wechselnden Formulierungen mal zur Mitte, mal zur bürgerlichen Mitte und mal zur christlichen Mitte bekannt. Ich sage Ihnen: Diese Politik trifft das bürgerliche Lager der Arbeitnehmerinnen und Arbeitnehmer. Sie trifft das durchaus bürgerliche Lager der Geringverdiener. Sie trifft das bürgerliche Lager der Mehrheit der Bevölkerung. Sie sind in diesem Sinne nicht bürgerlich. Sie haben schlicht und ergreifend nur die Interessen der – um ein sehr altertümliches Wort zu gebrauchen – Bourgeoisie, aber nicht der Bürger in diesem Lande im Kopf.

(Beifall beim Bündnis 90/Die Grünen und bei der SPD sowie bei Abgeordneten der Linken – Zurufe von der CDU/CSU: Oh! – Volker Kauder (CDU/CSU): Jetzt kommt der maoistische Klassenkämpfer!) [6:54].

У цьому прикладі депутат з правлячої коаліції бундестагу дисфемістично позначає політика з опозиційної фракції за допомогою виразу *der maoistische Klassenkämpfer*.

Поряд з використанням дисфемістичних позначень політичних опонентів, учасники парламентської комунікації вживають дисфемізми на позначення продуктів та результатів діяльності політичних опонентів. Використання таких дисфемізмів також спрямоване на дискредитацію політичних опонентів. Водночас, у цьому разі дискредитація відбувається з використанням проміжної ланки – продукту або результату діяльності, відповідальність за який несе політичний опонент.

Продуктами політичної діяльності, що зазнають дисфемістичного перейменування, можуть бути програмні документи партій або їхніх об'єднань, законопроекти та вже прийняті закони тощо.

Так, у наступному прикладі дисфемістично позначається коаліційний договір ХДС/ХСС та вільних лібералів.

Frank-Walter Steinmeier (SPD): Was Sie mit dieser Vereinbarung eingeliefert haben, ist ein einziges Dokument der Vertagung, der Verunsicherung, gestreckt auf 124 Seiten [6:40].

До цієї групи можна зарахувати також дисфемізми на позначення урядової декларації.

Frank-Walter Steinmeier (SPD): Frau Bundeskanzlerin, das eben war

keine Regierungserklärung, sondern ein Regierungsrätsel, und Sie kennen die Lösung selbst nicht [6:40].

Тут дисфемізм використовується на позначення урядової декларації Ангели Меркель, виголошеної нею в парламенті. Дисфемістична дискредитація цього самого виступу здійснюється й у наступному прикладі.

Joachim Poß (SPD): Die Regierungserklärung jedenfalls ist dafür keine Grundlage, sondern sie ist eine Ansammlung banaler Erkenntnisse ohne eine Strategie zur Umsetzung und Finanzierung [6:60].

Дискредитація політичних опонентів здійснюється також шляхом дисфемістичного позначення окремих законопроектів та законів, прийнятих ними:

Caren Lay (Die Linke): Das VIG [Verbraucherinformationsgesetz] ist eine lahme Ente – das ist mehrfach erwähnt worden – und hat den Praxistest nicht bestanden [6:119].

У наступному прикладі здійснюється дискредитація початку правління нового уряду:

Frank-Walter Steinmeier (SPD): Katastrophaler hätte der Fehlstart nicht sein können. Durchgefallen, und das knapp zwei Wochen nach dem Start [6:53].

У парламентській комунікації ФРН та Швеції поширеною є також дисфемістична дискредитація виступів політичних опонентів. При цьому, в німецькому парламенті такі дисфемізми використовуються за допомогою реплік з місця. Так, дисфемізм, що вжитий під час репліки з місця, може бути також реакцією на загальні слова, вжиті опонентом:

Volker Kauder (CDU/CSU): Wir wissen im Übrigen auch, dass sich diese Koalition auf die Werte besinnen muss, die uns alle stark gemacht haben und die in den letzten 60 Jahren nichts an Kraft und Bedeutung eingebüßt haben. Das sind die Werte der sozialen Marktwirtschaft, wenn es darum geht, wirtschaftliche und soziale Interessen auszutarieren, und es sind die Werte der Solidarität, der Menschlichkeit und der Würde des Einzelnen, die uns so weit gebracht haben.

(Florian Pronold (SPD): Etikettenschwindel!) [6:59].

У наступному прикладі промова політика супроводжується використанням одразу декількох реплік з місця:

Hubertus Heil (SPD): Sie haben von den guten, hervorragenden Automobilstandorten in Deutschland gesprochen. Als jemand, der aus der

Nähe von Wolfsburg kommt, kann ich davon ein Lied singen. Die deutschen Automobilstandorte sind sehr erfolgreich. Sie dürfen aber nicht nur die anderen Standorte nennen und so tun, als seien die Opel-Standorte Schrott.

(Dr. Michael Fuchs (CDU/CSU): So ein Quatsch! Das hat er doch überhaupt nicht gesagt! – Arnold Vaatz (CDU/CSU): So ein Unsinn! Bleiben Sie bei der Wahrheit!))

Das, was zum Beispiel in Eisenach, Rüsselsheim, Kaiserslautern und Bochum geleistet wird, haben Sie verschwiegen. Sie haben nur gesagt: Wir haben hervorragende andere Standorte. – Was heißt das denn am Ende des Tages? Ich kann mich des Eindrucks nicht erwehren, dass viele in der FDP, auch einige in CDU und CSU, klammheimliche Freude darüber verspüren, dass die Übernahme durch Magna geplatzt ist.

(Widerspruch bei der CDU/CSU und der FDP – Jörg van Essen (FDP): Unverschämtheit!) [7:132].

Варто відзначити, що дисфемізми на позначення виступів політичних опонентів часто використовуються провладними депутатами щодо коментарів опозиції.

Для дискредитації опонентів використовується також презентація дисфемізму як компліменту політичному опоненту:

Jürgen Trittin (Bündnis 90/Die Grünen): Sie haben es geschafft – dafür haben Sie mein Kompliment, liebe Frau Merkel –, im Schlafwagen an die Macht zu kommen [6:55].

Політик може робити вигляд, що дисфемізм, який він використовує, відображає позицію політичного опонента або є його власним висловлюванням:

Joachim Poß (SPD): Das Motto von Frau Merkel heute Morgen war: Plattitüden ersetzen Steueraufkommen [6:60].

Дисфемістично можуть зображатися наслідки діяльності політичних опонентів:

Frank-Walter Steinmeier (SPD): Viele Kommunen – Sie hören das auch von Bürgermeistern und Oberbürgermeistern aus Ihrer Reihen – stehen schon jetzt mit dem Rücken zur Wand. Durch die Änderungen und durch die Aufträge, die Sie vergeben haben, droht den Kommunen in Wahrheit, dass ihnen noch das letzte Hemd genommen wird [6:43].

У цьому прикладі драматизація здійснюється за допомогою виразу *das letzte Hemd nehmen*.

Використовується також дисфемістичне зображення невдач

політичних опонентів:

Thomas Östros (s): Men till slut hamnar ni väl återigen i ett skattesänkingsprogram, det som breda grupper av ekonomer och experter säger är icke verkningsfullt i detta läge. Gör inte det! Förstå att stimulanser måste sättas in och riktas mot de områden där de ger effekt och där de ger jobb! Er jobblinje har havererat. Nu gäller det att lägga om kursen för Sveriges skull. Sverige kan bättre [8].

(Укр. Томас Естрос (Соціал-демократична партія): Але зрештою ви мабуть знову прийдете до програми зі зниження податків, яку широкі групи економістів та експертів називають недієздатною в цьому становищі. Не робіть цього! Зрозумійте, що стимули повинні використовуватися в тих сферах і спрямовуватися в ті сфери, де вони приносять ефект і де вони приносять робочі місця! Курс на працю зазнав аварії. Тепер треба змінити курс заради Швеції. Швеція може краще.)

Ефективним прийомом дисфемістичної дискредитації політичних опонентів є цитування дисфемізмів. При цьому учасники парламентської комунікації найчастіше вдаються до цитування дисфемізмів з преси:

Frank-Walter Steinmeier (SPD): “Blanker Dilettantismus”, “Klientel statt Klarheit”, “finanzpolitischer Blindflug”, das sind nicht meine Worte, nicht nur die Worte der Opposition, sondern so urteilt auch die Wirtschaftspresse, Ihre enttäuschte Anhängerschaft [6:39].

Ефективним є цитування дисфемістичних висловлювань прихильників політичних опонентів, що негативно оцінюють певні аспекти діяльності власної політичної сили:

Frank-Walter Steinmeier (SPD): Wenn Sie das mir nicht glauben – dafür hätte ich ja noch Verständnis –, dann sollten Sie es doch der Frankfurter Oberbürgermeisterin glauben, die Ihrer Partei angehört. Sie spricht von der “Demontage der kommunalen Selbstverwaltung” [6:43].

У цьому прикладі опозиційний політик цитує дисфемізм, вжитий одним із представників влади.

Політики найчастіше вдаються до цитування найбільш відомих періодичних видань, незаангажованість яких не викликає сумнівів:

Lukrezia Jochimsen (Die Linke): Herr Präsident! Liebe Kolleginnen und Kollegen! So kann man sich irren: Als die Kanzlerin gleich zu Beginn ihrer Rede heute Morgen sagte, wir müssten die Folgen der Finanz- und Wirtschaftskrise überwinden, dachte ich, jetzt komme eine Passage zur

Situation der Kultur und Kulturschaffenden in unserem Land. Sie kennt doch die Hilferufe der Oberbürgermeister, der Theater, der Museen, der Bibliotheken und der Kunsthäuser überall in unserem Land, und sie kennt auch die Analysen der Zeitungen: Vom großen “Kahlschlag” schrieb die Zeit vor zwei Wochen, vom “Spar-Tsunami” der Spiegel [6:68].

Використання цитування спрямоване на переконання громадськості в тому, що за допомогою дисфемізму висловлюється не суб’єктивна оцінка політика, а об’єктивна оцінка, що репрезентує точку зору більшості суспільства.

Висновки та перспективи дослідження. Здійснене дослідження свідчить про те, що однією з провідних функціонально-прагматичних характеристик дисфемізмів у парламентській комунікації є їхнє використання з метою дискредитації політичних опонентів. Така дискредитація може здійснюватися шляхом безпосереднього дисфемістичного позначення політичних опонентів або опосередковано через дискредитацію результатів їхньої діяльності. Для підвищення комунікативного впливу на адресата поширеним є цитування дисфемістичних висловлювань, вжитих у ЗМІ та інших джерелах. Значущість дисфемізмів для перебігу комунікації свідчить про необхідність подальших досліджень специфіки функціонування дисфемістичних мовних одиниць в парламентських установах різних країн та в інших сферах інституційного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вострецова В. О.* Дисфемізм: status quo ad praesens / В. О. Вострецова, І. В. Решетарова // Вісник Житомирськ. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2009. – № 47. – С. 184–187. 2. *Серажим К. С.* Евфемізація у політичному дискурсі [Електронний ресурс] / Катерина Сергіївна Серажим // Стиль і текст. – 2004. – Вип. 5. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1486>. 3. *Тимченко Є. П.* Дисфемізми в порівняльному аспекті (на мат. нім. та укр. мов) / Євгенія Петрівна Тимченко // Мова і культура. – Вип. 12. – Т. VII (132). – К.: Видав. дім Дмитра Бураго, 2009. – С. 40–45. 4. Allan K. *Euphemism & Dysphemism: Language Used as Shield and Weapon* / Keith Allan; Kate Burridge. – N. Y.: Oxford Univ. Pr., 1991. – XII, 263 p. 5. *Allan K. Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language* / Keith Allan, Kate Burridge. – Cambridge: Cambridge Univ. Pr., 2006. – X, 303 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. *Plenarprotokoll 17/003.* Deutscher Bundestag. Stenographischer Bericht. 3. Sitzung [Електронний ресурс]. – Berlin, Dienstag, den 10. November 2009. – Режим доступу: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/17/17003.pdf> 7. *Plenarprotokoll 17/004.* Deutscher Bundestag. Stenographischer Bericht. 4. Sitzung [Електронний ресурс]. – Berlin, Mittwoch, den 11. November 2009. – Режим доступу: <http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/17/17004.pdf> 8. *Kammarens protokoll.* Riksdagens protokoll. 2008/09:53 [Електронний ресурс]. – Fredagen den 19 december. Kl. 09:00 – 14:54. – Режим доступу: <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2008/09:53>